

Р Ш 6(2-4к)
К Т 46

ПАВЛО ТИЧУНА

**ЧУТТЯ
ЄДИНОЇ
РОДИНИ**

ДЕРЖЛІТВИДАВ

2-4 КОРоткий ПАСПОРТ Книги

Шифр РК Ц16 (2-4к) ^{Т46} Инв. № 5882

АВТОР Тигина, Павел

Назва Зустріч "Єдиної" регіон

Місце, рік видання К., 1938.

Кіл-ть стор. 712, [4] с. і к.

-//- окр. листів

-//- ілюстрацій

-//- карт _____

-// схем

Том _____ частина _____ вип. _____

Конволют

20.09.2007.

Meigs—

Т 93

ПЕРЕОБЛІК
1967 .р

ПАВЛО ТИЧИНА

**ЧУТТЯ
ЄДИНОЇ
РОДИНИ**

ДЕРЖАВНЕ ЛІТЕРАТУРНЕ ВИДАВНИЦТВО
КИЇВ — 1938

ЧУТТЯ ЄДИНОЇ РОДИНИ

Глибинним будучи і пружним,
чужим і чуждим рідних бродів,
я володію арко - дужним
перевисанням до народів.

Воно в мені таке могутнє,
і на стількох стоїть підпорах!
Поцілиш блиском - громом в сутнє
і чути: другий грім у горах...

А другий грім — другим ще далі
гримкоче, хоче та радіє,
що поміж націй міст із сталі,
що міжнародна дружба діє.

І ось тут сам, прогримкотівши,
ставш ясним в своїм розвої,—
як доброго здоров'я пивши
коло криниці степової.

Ой, пивши, пивши ще й утершись —
без попереджень, без умови —

в послідньому вбачаєш першість,
як до чужої прийдеш мови.

До мови доторкнешся — м'якше
м'яких вона тобі здається.
Хай слово мовлено інакше —
та суть в ній наша зостається.

Спочатку так: немов підкова
в руках у тебе гнеться бідна,
а потім раптом — мова! мова!
Чужа — звучить мені як рідна.

Бо то не просто мова, звуки,
не словникові холоди —
в них чути труд, і піт, і муки,
чуття єдиної родини.

В них ліс шумить і пахне квітка,
хвилюють радощі народні.
У них класова чути нитка
від давнини і по сьогодні.

І позичаєш тую мову
в свою, — чудову, пребагату.
А все знаходить це основу
у силі пролетаріату.

22 - VII - 36 Ірпінь

ВОЛЯ НЕПРЕЛОЖНА

Хитрість тонша волосу
з Європи опитує :
що в вас того колосу ! —
вітер аж похитує ...
Яка ж сила голосу —
ваша — поміж світу в ?

А нащо й запитувать,
та нащо загадувать ?
Кожного трудящого
можемо порадувать.
Тільки не потішимо
фашиста проклятого : —
ми його ще рішимо.
Ех, скоріш діждать того !

Де колгоспний колос —
о т а м саме й голос.
Де ягода повна —
о т а м вона мовна —
вольної Країни Рад
краса невимовна !

Знову тичуть ридами
в наші межі дальні.
Тікаючи з білими,
дивуються жальні:
звідки берем сили ми,
сили вирішальні?

Ой же ж і гидота там! —
дражниться та дрочиться...
Будем гнатись по п'ятам,
поки аж не схочеться.
Поки не побачимо,
що вже ворог як та грязь...
Щось ми, значить, значимо,
коли так бояться нас?

Де рудні, копальні —
там і вирішальні.
Де говорять горна —
там вона відпорна —
вольної Країни Рад
сила непоборна!

Слиною вхідною
бризкають вельможні:
як це так... обидно їм —
мужніми ще й можними,
з біднотою бідною
та стали заможні ми.

А нащо й запитувать,
та нащо загадувать?
Кожного трудящого
можемо порадувать.
Тільки не потішимо
фашиста проклятого: —
ми його ще рішимо.
Ех, скоріш діждать того!

Що бідна ж бідно́та —
давно на висотах.
Стаханівка кожна —
сильна і заможна, —
великого Сталіва
воля непреложна!

А в саду сплітаються
вишні та акації.
В'їдливо ж цікавляться
пани за різнації:
як в нас уживаються
між собою нації?

Ой же ж і гидота там! —
дрочиться та й дрочиться ...
Будем гнатись по п'ятам,
поки аж не скочеться.
Поки не побачимо,
що вже ворог як та грязь ...
Щось ми, значить, значимо,
коли так бояться нас?

Хай же знають ниці :
в нас нема різниці.
Нація в нас кожна
рівна і художна,—
великого Сталіна
воля непреложна !

ПІСНЯ ПРО КОТОВСЬКОГО

А я шляхту переб'ю
де шляхи де Львовські.
Як махнув же у бою
у дні августовські —
шаблею та шаблею,
шаблею Котовський!

За Країну Рад ідем —
геть, білополяки!
Щоб то в наше у святе
влізли посіпаки? —
Брешете та брешете,
брешете, собаки!

А Пілсудський каже: „Юж
єстем круль Кийівські“.
А його по шапці тут
полк Білоцерковський, —
шаблею, та шаблею,
шаблею Котовський!

Чуєм слово Леніна —
Україні жити !
Чуєм слово Сталіна —
в одній сім'ї жити !
Леніна, — Сталіна, —
будем боронити !

Ей, Пілсудський, не спасти
тобі матки - боски :
вже ж тебе перехрестив
на князь олуховський —
шаблею та шаблею,
шаблею Котовський !

За Країну Рад ідем, —
геть, білополяки !
Щоб то в наше у святе
влізли посіпаки ? —
Брешете та брешете,
брешете, собаки !

А тупу назад, тупу,
„од можа до можські“.
Дасть вам тут по черепу
черепної чоски —
шаблею та шаблею,
шаблею Котовський !

Чуєм слово Леніна —
Україні жити !

Чуєм слово Сталіна —
в одній сім'ї жити!
Леніна, — Сталіна, —
будем боронити!

ПІСНЯ ПРО ДЖОНА БОЛЛА

(Із поеми)

Коли царі й дворяни
то хто ж із нас не гол
татейлера татейлера
ну, хто ж із нас не гол
прославим Уотта Тайлера
живи Джоне Болл

Одним земля й розкоші
а другим хоч здихай
безхлібно безводно
собакою здихай
ну так хоч ти свободо
хоч ти нас прикохай

Вночі огонь у лісі
од танців аж димін
отаман настобурчений
але веселий він
із дуба звисив голову
на шворці дворянин

Вихитують витупують
кахикають на знать
ой радуйся гнобителю
пречистая мать

та кинь його йдім далі
весь світ воювать
На коні й поскакали
з них кожен як той лев
напали десь невідних
і крик і брязк і рев
огонь під дворянином
світає між дерев

Так от як воювався
голоколінець гол
татейлера татейлера
ну хто ж із нас не гол
прославим Уотта Тайлера
живи Джоне Болл

ДЖМІЛЬ І МЕТЕЛИК

(Із поеми „Танець буржуазії“)

На медок лечу —
дзінь! цок!
чаркою бринчу —
дзінь! цок!
З вами чок! з ними чок!
В легкім танці закручуся
я метеличок,
я метеличок!

Мужиче життя —
фе! бриль!
Ні сну, ні пиття —
фе! бриль!
Де тарель, де таріль —
джміль за всіх там соки тягне —
танцюєм кадриль!
dansons un quadrille!

Свій народ в краю —
цок! брязь!
Кров'ю напою —
цок! брязь!

Як не князь — в лице грязь,
з канчуками скрізь полюю
над Європою,
над Європою.

Жніте, женчики —
бо! вб'ю!
Тень поденчики —
бо! вб'ю!

Ви ж, отці, жніть кінці,
моліть бога, лепечіте,
чорні ченчики,
чорві ченчики.

Жить нам без раба —
ой! жаль!
Хоч нас він руба —
ой! жаль!

Хоч на те — ще й змете,
ще й на камінь кине - змеле
панство золоте,
панство золоте.

Гей, панове, грай —
дзінь! цок!
Вже прийшов нам край —
дзінь! цок!

З вами чок! з ними чок!
Хоч послідне погуляєм
як метеличок,
як метеличок.

ІСПАНІЯ

Було ж їй зір опечено,
щоб правді не дивилась;
було їй злобно речено,
щоб кров'ю затопилась.—
Чи речено, проречено,
а тільки: що за милость!
Фашистська Німеччино,
чи ти б не подавилась?

Ну що тобі — угорського
ще хліба не обжерлась?
До міста коридорського,
до Данціга продерлась.
Без нафти без румунської
ой як же ти обмерзлась!
Од власті од дикувської
політика протерлась.

Політика по - темному,
що каже спини гнути;
що на народ „по - чемному“
та цитькає: ану ти!

На морі ж Середземному
і крутиться і в'ється.
Піратом по непевному
ще й Гітлером це зветься.

Ой чули ми Британію,—
протест її — негоден :
труснуть гітлероманію
він згоден і незгоден.
В Європі й Португалію
не осмикнув ні жоден !
Защо жереш Іспанію,
ти людожерний роде ?

Іспанія — за тучами,
а буде ж, буде ясно !
Огрутами гадючими
отруюють дочасно.
І що в гадючій жалі є,—
вони дають як милость.
Фашистська Італія,
чи ти б не подавилась ?

Ну, що тобі — весінній
шматки у шлунку травиш ?
У рану Абіссинії
ти б'єш неначе в клавиш.
По самому призначенню
себе як звіра славиш ?
Защо ж, скажи, Іспанію,
Іспанію ти давиш ?

Та що тут нам запитувать ?
Тебе ж самі іспанці —
не зимувать, не літувать
запросять, а у шанці
доб'ють прокляту ... й трупище
закинуть аж за хмари !
Ой, будеш пам'ятать іще
урок Гвадалахари !

Італіє напихана,
ти теж неоднородна :
ось - ось в тобі обижена
підніметься народна —
розгнівана, розлючена
могутня маса к бою !
Тікатимеш, скарлючена,
в ворота головою ...

Політика „захисника“,
що сам жиріє з ліні :
іграти роль вістника
народів, що в болінні,
їх карту як налисника
ділити на коліні —
„святого безкористника“
тирана Мусоліні.

Подавишся ! подавишся !
Ковтаєш ? рота хрестить ?
Нащо ж ти дітьми бавишся,

жінок за що безчестиш ?
Пожди ж ти, — все вигулькуєш ? —
у дні новім буремнім
запирхаєш, забулькаєш,
потонеш в Середземнім.

Подавишся !.. Заблимає
твое злодійське око.
Одна лише країна є,
що вйсоко - високо
підноситься, зростаючи ;
в ній зріння і уміння ;
до миру закликаючи,
всім світить як проміння.

У тій країні — славами
повиті всі трудящі.
Ідуть вони та лавами
од кращих ой же кращі !
Європа хмуρο бровиться ?
фашисти брехні клеплять ?
Та їм не поздоровиться,
як нас вони зачеплять !

КОНГРЕС ОБОРОНИ КУЛЬТУРИ

Барбюса гнівне слово — гострий спис,
з конгреса пущений — упав, попав
у саме серце ворога! Удав,
перекрутившись, не здох: підніс
він знов оскалене — і знов прийшлося
гатить, мостить його по голові,
аж поки по прим'ятій по траві
крово - матерії не полилося...
Радість
стрілами!
Оплески мов крилами...
Ще й оркестри, що піднесли
мідно - пругий крик,
срібний
крик!

О, крик понад Парижем! Францію,
Європу всю він сколихнув: то ж ми,
що з'їхались з усіх країн, громи
шпурляли в прокляту ту змію,
яка об'їдками демократії
все чванилась. Сюрреалістами

пошитий культ Аполлінера. З тьми
троцькісти вилізли, попи, повії...

Там
фонтанами,
бубнами, тамтамами
капітали м'яко слали:—
жив Аполлінер! —
Та вітер
стер.

Париж, Париж, диявольський казан
(це ж ти так звав його, Огюст Барб'є?) —
огонь під ним гогоче, крутить, б'є,
димить на робітництво, на пейзаж.
Та робітництво, брудом передмістя
приметене, уже не хоче скніть: —
воно підводиться! стрясає! Мить —
і от з буржуазії пада листя.

Листя
падає,
вітер листопадує:
по доріжці на 'дній ніжці
Захід робить па,
смертне
па.

Нападало такого там! — хоча
ще тільки червень був. Одного дня
поїхали ми з центру. У м'яча
гулялися дівчатка; старчення

голоднее одбоку наче клякса
на совісті. Околиця — як тиф ...
Комуністичний сектор Вільжюіф
зустрів нас краще: школа Карла Маркса!
Вітер
з бемолями
грається тополями,
а внизу народу - роду!
В школі прапорці —
червоні —
ці.

Ой, скільки робітництва! Той дає
нам квіти, — руку другий від душі ...
Пора! І за Вайяном Кутюр'є
ми сходим на поміст. Товариші!
Це ж наше свято, — сила невгасима
росте у нас! — Ми завше, як навар,
заваримо фашизму й тут: бульвар
назвем ім'ям ми Горького Максима!
Радість
стрілами!
Оплески мов крилами ...
Ще й оркестри, що піднесли
мідно - пругий крик,
срібний
крик!

І Кутюр'є, звернувшись до нас,
ізнову говорить почав — кулак

„ротфронтом“! — Сталіна вітав і нас —
Країну Рад. Чудесно! Вірно! Так.
А ввечері у Жан - Рішара Блока
слова із уст лилися із устен:
то Арагон, Вільдрак і Люк Дюртен
були між нас, як дружба синьоока.
Дружба
грай - дуга,
міжнародна райдуга,
що сягає, доставляє
до країни Рад,
краю
Рад.

КИЇВ

Не златоглавий нам потрібен,
не кволо - темпий, не чупрун,
не сам в собі старим заглибен, —
а повен сили, золот - срібен,
новий наш Київ, з юних юн!

Ой, Києве, червоний Київ,
приводиш ворога ти в дрож...
Якби він зміг, він очі б виїв:
ти став форпостом проти зміїв,
гадюк загнав на бездорож.

На бездорозі — хижі, „божі“ —
вони ще дихають і ждуть...
Ну що ж! Сіпнуться знов вельможі —
рубни по шкурі їх, по кожі,
одкинь на воронову путь.

Фашист фашиста зустрічає
й бере під руку, під плече.
Ми знаєм, що це означає, —
це звір звіряку величає,
а величаючи рече:

Що їм, бач, тісно у Європі;
що расовий обняв їх шал;
„як мухи крутимось в окропі,
хіба ж не надоїсть в окопі? —
На Україну! На Урал!“

І от побрязкують у зброю,
хоча й бояться починать:
то забіжать вони сюдою —
дипломатичною ігрою,
то звідти цуциком гавчать.

Від бога ж — стільки провіденцій
у них на український лан!
А брехень, доказів, сентенцій!
Антирадянських інтервенцій
давно розроблено вже план.

Давно вже мріють: під імперським
тебе зламати — під орлом.
Абож під гетьманом зажерським,
щоб ти сидів ченцем печерським,
спустивши ноги над Дніпром.

Обсипались церковні тавра, —
ти чистий весь, як аметист!
Нема й ченця — іхтіозавра...
Хоча й стоїть Печерська Лавра, —
але другий вже в неї зміст.

Могутні плечі, дужа шия,—
такий ти, Києве, наш друг,
історії рушійна дія.
Хоча й стоїть стара Софія,
алеж індустрія навкруг!

Обсипались по тих трапезах
благословляючі святі...
Там поруч діти у лонгшезах,
там піонери, як по тезах,
у сурми сурмлять золоті!

Не златоглавий нам потрібен,
не кволо - темпий, не чупрун,
не сам в собі старим заглибен,—
а повен сили, золот - срібен,
новий наш Київ, з юних юн!

ЗЕЛЕН - ЗОЛОТ

Герб радянський: Серп і Молот —
зелен - золот пишний край!
Герб між колосом пшениці —
в сталі - криці пишний край!

Куйся, сталь, біжи, формуйся —
перекуйся на тверде!
Скаже Сталін тільки слово —
ми готові, хай веде!

Ти рости, пшенице повна, —
красномовва наша міць!
Стали ми народом дужим —
ми напружим нашу міць!

Будь — герой, борець, людина —
батьківщина в нас одна!
Про любов народ співає —
в нас улюблена ж одна!

Ворог стука як у клямку —
в них же лямку тягне люд!

У землі у нашій красній —
весно - ясний вільний люд !

Хай той ворог стука, лав —
бо його з'їдав лють !
В нас і саду й винограду —
й ріки дружбою течуть !

Ворог хай трусне соломки, —
щоб як падать — м'якша смерть.
Хоче лютий чи не хоче, —
а від нас дістане смерть !

Герб радянський : Серп і Молот —
зелен - зóлот пишний край !
Герб між колосом пшениці —
в сталі - криці пишний край !

НА ОЛІМПІАДУ ХОРІВ

Розцвітаймо піснею, писаною, усною,
виростаймо щасною, чистою та чесною,
освіжаймось росною, завше земносною,
щиро - прямовисною, усною, прекрасною!

Щоб у пісні чулося: діло увінчалось!
Бож за діло й билось — ворогів кололось!
Щоб само співалось, щоб само ходилось,
щоб на крилах мчалось, парусами дулось...

Тут не смій ізбачити, правді десь перечити:
спів не можна мучити, — сміхом треба значити,
мужність забезпечити, в фарбах ожіночити.
Хто не вмів побачити — де вже там позичити!

Спів р е а л ь н и м живиться, цим як бритва правиться
гнівом грізно бровиться: ворог сам не з'явиться.
Як фашизм удавиться — всесвіт ущасливиться.
Хай нам сонце дивиться! Сталін нехай славиться!

Розцвітаймо піснею, писаною, усною,
виростаймо щасною, чистою та чесною,

освіжаймось росною, завше земноносною,
щиро - прямовисною, усною, прекрасною!

Згинь старе із мріями — йде нове з героями! —
з розмахом, із зброями, з золотими збруями!
Бризем водограями — в нас таланти строями!
Хай нам сонце дивиться! Сталін нехай славиться!

ФЕЛІКС ДЗЕРЖИНСЬКИЙ

Він — жар в огні, він — стійкість у металі,
він — ворог мертвої анестезії,—
відпорний, сміливий. Товариш Сталін
назвав його „Гроза буржуазії“.

Та як же не грозить, коли стабільність
життя старого гірш була від ката!
Тож і підвіс революційну пильність
безстрашний рицар пролетаріата!

Тут саботаж, а там локомотиви
розхнюпились. Ну що робить? Як чиста
людина він — знання перспективи
та зажадав од самого ж чекіста.

Щоб добре знав, де хитрощі, де маска;
щоб чесним був він та прямим, рішучим.
І скромним теж. Тоді панків — будь ласка!—
ми шкодити одучимо, одучим!

Залізний Фелікс одучав! Химери
плели ж на нас усі, хто в лаки, в лоски

обкрилися — меншовики, есери —
буржуазії кляті підголоски.

Залізний Фелікс одучав! Рукою —
і білих брав і чорних ... Ой, в них злість там!
Він ні хвилини не давав спокою
жовто - блакитним націоналістам.

І від його чітких і вчасних кроків
не раз залежав успіх. Весь — окраса
революційних дій. Бож тридцять років
для робітничого віддав він класа!

Ні заслання, ні каторга Сибіру,
ні царські підступи, ні каземати
тюрми варшавської — ніщо ту віру
його були не в силі захитати!

Гарячу віру в правоту і вчинки
святої правди нашої! Залізний —
він ніжний був до жевщини, до жінки,
і до дітей — ласкавий, сміхобризний.

Такий весь образ рицаря. Візьмімо
його до серця. Щоб у щасті, в горі
світив він нам. Це що — ізнов погані?
Хай ворог, кинутий на землю, німо
здригне: ми й далі будемо суворі,
суворі, невблагані.

12-IX 1937 р. Київ

СИМВОЛ СИЛИ НАШОЇ

Не вірте кротким, нищим. Ви святош
не слухайте. Бо те, що зветься совість,
у них давно метляється мов кльош

на присідаючій нозі. Готовість —
на язиці у них, а на умі
брехня, крутня, відписка, паперовість!

Якраз тоді ж вони глухі, німі,
як ворога розпізнав вітчизна.
Вони не винні, бач — самі,

прихитрені ж та злі. Їх голубизна —
мов з голуба живого здерта! Гра
така тонка, що жодна укоризна,

здається, не обходить їх. Гора
заслуг бундючних, гноїще та й годі.
А самокритику — гучним ура

нахабно заміняють. І при вході
й при виході все ті ж вони, святі,—
хоча самі стоять по шию в шкоді.

О „праведність“ іудушок! В житті
ти нашому як тая цвіль хотіла
поширитись кругом, та все на ті

висоти поглядала. Хихотіла
в душі своїй, аж поки меч важкий
як стій не обезглавив твого тіла!

О „святость“ диверсантів! Ніж і кий
на нас приберігаючи, ставала
ти в хитру позу, й кожен раз — такий

суворий грізний грім на всіх метала,
на тих, кого намітила достать
гидким гадючим вістрям твого жала,

що „святість“ — ядом стала обростать.
Аж раптом правосуддя пролетарське
по ангельську твою фальшиву статъ

явилось несподівано! І барське
пропало ваше житіє. І час
пробив. І за кордоном гниля царське

по вас заплакало. Та що по вас? —
І по самих собі ж! Бо знов урвалось.
Теорія владущих вищих рас

збанкрутувала ще раз. Відгукалось
в фашистській пресі болем: боже мій!
невже провал? коли? та як це сталось?

І засичало від гадюк, од змій
по всьому світі: лізем, лізем, плазом ...
Комуністична ж партія: не смій! —

сказала, й теж по всьому світі разом
ще більш напружилась. Знялась війна
не на життя — на смерть. Скаженим сказом

заражене повітря. Й лиш одна,
одна та сила буде в перемозі,
яка сама — прозора аж до дна --

та сьє всім, як сонце на морозі!
Як сонцю дужому напровесні —
ну що і нам в гадючій тій погрозі?

А все ж не зайве десь в височині
провітрити себе на силі. Тільки
подумалось — і Чкалов за два дні

перелетів в Америку! Мов кілька,
в Європі всі фашисти підгнили,
і „білі“ з горя похилились хильки.

Та й не лише в Європі. Що ж. Були
багатирі колись, а зараз стало
ще більш! Як ствердження, тут загули

пропелери — і Громов спішно, вдало
перелетів в Америку! Всьому,
всьому тепер вже світу в око впало,

хто чується на силі. „Підніму
я полюс між долонями!“ — це мова
героїв Сталінських. Так ось чому —

така доба в нас славна, чорноброва!
На полюс рейс — та став для нас коротким.
Здорова ж будь, душе моя здорова!

Не вірте, люди, тим святошам кротким.
Не вірте вищим слизнякам, ні тим
тихеньким, гармонійним і солодким.

Герой — з аеропланом золотим —
аж ген аж там в найвищій високості —
це символ сили нашої. Святим

хай буде слово те, що нас як в гості
вперед, в майбутнє посилав. Мить
одна ж — а за кордоном їгомосці

не спиться вже. Бо як їм пережить
всі наші успіхи? Еж сміємось
ми в того панства. Так! Ми будем жить:

ми вїсимось! ми возвишаємось!
над смрадом, розкладом, над їх маразмом —
ми возвишаємось, ми вїсимось

трудом, моральністю, ентузіазмом!

ПІСНЯ МОЛОДОСТІ

Значить, єсть у нас ті соки, що коріння поять.
Єсть плоди червонощокі, що к зимі достоять.
Ті майстри, що дім будують і подвір'я строять.
Юнаки, що завше норму удвоять - потроять.

А пісні співатися
чёрвоно, крилато!
Танцю танцюватися,
бо на те ж і свято.
Гей танцюй да гей танцюй,
серце ворога клинцюй!
Все зробив ти? — не забудь:
весел
будь!
Весел, весел, весел будь!

Єсть у нас могутні люди, що немов із сталі.
Дихаєм на повні груди, прозираєм далі.
У великому ж працюєм у всесвітнім залі —
перельоти і змагання, матчі, фестивалі.

Дружною ми здружені.
Батьківщино - мати,
в наші дні напружені

що нам треба знати?—
Чи це ворог чорний, білий,
чи від злості посивілий,
а чи жовто - голубий,
просто
бий!
Просто, просто, просто бий!

Як гірлянда із калини, що вже не порветься,
між народами країни дружба розцвітеться.
А в тій дружбі, молодече, це ж багатством зветься —
і танцює, і сміється, й де воно береться!

А пісні співатися
чёрвоно, крилато
Танцю танцюватися,
бо на те ж і свято.
Гей танцюй да гей танцюй,
серце ворога клинцюй!
Все зробив ти?— не забудь:
весел
будь!
Весел, весел, весел будь!

Значить, єсть у нас здоров'я, і краса, і сила.
Вірю в творчість і любов я, що мене зросила.
А були ж ми, як послідні, чорна смерть косила.
Революція Жовтнева бідних воскресила!

Дружбою ми здружені
Батьківщино - мати,
в наші дні напружені

що нам треба знати? —
Чи це ворог чорний, білий,
чи від злості посивілий,
а чи жовто - голубий,
просто
бий!
Просто, просто, просто бий!

ПЕРШЕ В ІСТОРІЇ

Що у них самі ж колючки — гострі та суворії.
А у нас гінкі берези — срібні, яснокорії.
Буржуазнії „свободи“ — плюскії ще й хворії.
Наше ж право, рівне право — перше у в історії!

Добровісне, ясновесне,
незагасне, молоде, —
і таке ж воно прекрасне,
як ніколи і ніде!

Ой гнилеє ж панське право по своїй брехливості.
Бо без впливу, без маєтків, без цєнзу осілости
не доб'ється його бідний, як якоїсь милости.
Наше ж право, рівне право — цільне в своїй цільности!

Добровісне, ясновесне,
незагасне, молоде —
і таке ж воно прекрасне,
як ніколи і ніде!

Що банкірам служить бідний згорбленою спиною,
скоро їм в житті постане грізною причиною.

Ми ж пишаємось героїзмом, честю, батьківщиною.
Жінчина у нас у праві рівна із мужчиною !

Добровісне, ясновесне,
незагасне, молоде, —
і таке ж воно прекрасне,
як ніколи і ніде !

Те, що нам за днів царату тільки було мрією,
дійсністю тепер явилось — діючою дією : —
демократія радянська розцвілась лелією,
і для бідних всього світу стали ми надією !

Добровісне, ясновесне,
незагасне, молоде —
і таке ж воно прекрасне,
як ніколи і ніде !

*ДАВИД ГУРАМІШВІЛІ ЧИТАЄ ГРИГОРІЮ
СКОВОРОДІ „ВИТЯЗЯ В ТИГРОВІЙ ШКУРІ”*

Жартував Гурамішвілі да з Сковородою:
ой же й дівчину я бачив з мужньою ходою!
Хочеш? пійдем познайомлю. З піснею, з ігрою —
ти сюдою, я тудою — зійдемось горою.

Тут Сковорода підвівся: слова твої ж ярі!
Щастя я в душі шукаю — не в плотському чарі.
Що мені дівочі очі, голубії, карі? —
Зачинив у світ я двері — ме давхуре карі.

І сказав Гурамішвілі: не сміши, Григорій!
Хочеш бути як береза в льолі білокорій?
Зовнішнього відректися? всіх віків, історій?
Ей, слова твої несмачні, як густий цукорій.

Ну от ти шукаєш щастя, але де — в пустелі?
Ну от ти угору рвешся — над тобою ж стелі?
Будь земним, життєупругим, як герой в новелі!
З Руставелі бери приклад, тільки з Руставелі!

І почав Гурамішвілі, ставши серед хати,
да словами ж Руставелі світ старий хитати.

Ей, Сковородо, ти хочеш од світу втікати?
Чи ніколи не кохав ти? чи не нюхав м'яти?

В вісімнадцятому столітті, у просвітнім віці
стидно нам шукати вати — миру в чоловіці.
Що якби та пошукав ти у людині криці?
Дрогнув тут Сковорода: я знаю, — відповів: ме віці.

Криці кажеш ти? заліза? — і, розкривши руки,
враз Сковорода промовив: ось я весь! На муки,
муки бідних я дивився, тільки ж запоруки
не знайшов я, щоб звільнити їх од пана й дуки.

В Руставелі яр заліза? — дай же тої ярі!
Був у біблії я довго, як у темній хмарі.
„Вепхис Ткаосані“ чую — сам горю в розгарі.
Відчинив свої я двері — ме гаваге карі!

І почав Гурамішвілі, ставши серед хати,
да словами ж Руставелі світ старий хитати.
Він читає та хитає — й сипляться агати,
і алмази, і сапфіри — тільки б підбирати!

Так і світяться дододі — годі вже! доволі!
Що ні вірш та що ні думка — радощі ж і болі.
Й поміж них одна прорвалася, як буран на волі:
всіх рабів, в кайдани кутих, визволи з неволі!

Що таке раптом сталось? Що з Сковородою?
„Визволи рабів з неволі“, — повторив луною.

Руставелі, в Україну підеш ти зо мною :
буду я тепер ходити з думкою одною,—

від Ізюма до Полтави, ще й до Кременчуку.
Дівчину, просту крепачку, я візьму за руку.
Відкупивши її в пана, віддам у науку.
Ой панам тепер проклятим нароблю я стуку !

І Сковорода промовив та слова ж веселі :
Руставелі, Руставелі, я — в новій оселі !
Ой, спасибі ж Руставелі за слова за ярі !
Відчинив свої я двері — а був як у хмарі, —
відчинив у світ я двері — ме гаваге карі !

20-XII 1937 р. По дорозі на Тбілісі

ГОРЬКИЙ

Розкорінюється дуб та на всі боки,
а вгорі гілля його, як тая стежа.
Корінь Горького — у кожному народі,
в українській він землі аж переплівся.

Гей, з Мануйлівки встають легенди бурі;
над Голтвою пісня радість колысав;
а в Чернігові садки тремтять і досі:
лист із Капрі показав їм Коцюбинський.

Як ходив із правдою між людом Горький —
то ж і бралось на нього люте панство!
Тільки — чувано хіба коли таке,
щоб пани та не жахались правди світла?

Ось і зараз — на суді ж відкрилось ясно,
що вони протесту Горького боялись.
Як же не боятись! Кришталево - чесний
Сталіну він був порадником найближчим.

Ах, гадючі жала, прихвосні фашизму!
Ну авжеж що Горький панство разметав би!

Він би скелями ненависті закидав
вас, собак неситих, зрадників проклятих.

Ах, гадючі жала, розпродажні душі!
Україну в кабалу вам продавати?
Ми вас прокленувши, з пам'яті ізбудем!
Кригами презирства в небуття затиснем...

Хай лиш вороги посміють зачепити —
ми їх добре пошануєм, пошаткуєм!
Наше серце тільки партії уважне,
наше серце тільки Сталіну одвітне.

ПЕРШЕ ЗНАЙОМСТВО

(Чернівці, 1910 р.)

Пригадую : осінній день. Прихильно
по - щирому синіло небо. Синь
його — немов би срібна ! Легкокрильно

той срібний пил носився з вітром. Тінь
була в садках суха аж посивіла.
І як стара тремтіла далечінь ...

А чи не вийти б на етюди ? Сила
якась тягла мене із кам'яних
казених стін на простір ! Закінчила

уроки ж семінарія — і сміх
і крик під музику губну нехитру
по класах залунали. Зза тісних

я виліз парт. Почистивши палітру,
її в етюдний ящикок уклав
і защепив гачками — й ось ... під вітру

постійне забігання (ніби знав
той вітер, де мені йти) спішуся
із ящиком в руці до Валу. Став

на вулиці я раптом і дивлюся:
та можна ж тут! Он поблизу тече
тихенький Стрижень. Правда! Примощуся

та й малюватиму. Почав. Пече
згори так сонце! Сонний час. Чиновник
якийсь пройшов. Я знову сам. Плече

одне мов на сонці. Наче мовник
чужою мовою заджеркотів
пожовклий ясен надо мною. Човник

на Стрижні повернувся... Я хотів
покласти ще крап - лаку на палітру
і мимоволі оглянувся. Летів

із клену листопад, і струмом вітру
односило його аж на дроти
на телеграфні, де він, як на цитру,

по струнах грав... Внизу ж, немов рости
з землі узявся, підвівсь якийсь високий: —
— Нуда, а як усе це принести

додому? — він промовив. Чорноокий.
У капелюсі. Й повно на руках
живого листя! А в очах — неспокій.

Коли і як підсів він? Чи в словах
його було й до мене щось дотичне?
Та й хто він сам — не знав я. З гілки птах

спурхнув. Буран ущух. І сонце вічне
засяло. Незнайомий подививсь
(в очах його щось тепле, чоловічнє!),

на мене глянув він ласкаво. Стрівсь
аж десь в душі зо мною, усміхнувся
й пішов. А я зірвавсь, на ноги звівсь,

стояв, про все на світі я забувся
і вслід йому дививсь... А через п'ять,
приблизно, двів — великий в нас відбувся

у семінарії концерт. Стрічать
гостей запрошених самі ж ми, учні,
взялись. По коридору вже гулять

прибула публіка пішла. І штучні
звисяли над дверима в зал гірлянд
разки дебели. Отже ми, підручні,

стояли біля входу. Про Жорж - Занд
розмова долетіла... Ці пройшли —
вже друга пара : ха - ха, невже у фант

не вмієте ?.. і третя знов... З імли
розмовної вони все виривали,
а я стояв замислений... — Найшли ! —

хтось крикнув біля мене : ми й не знали,
що ви ось тут... у мріях... Як вісні
я стрепенувсь ! Дивлюсь і завмираю :

до мене ж усміхаються ясні
і чорні очі. Хто це? А! високий ...
Це той високий, що тоді ... рясні

листочки ясеніві ... І неспокій
той самий ув очах.— Ну, не журись,—
сказав учитель малювання: — поки

там що, а ми вже й познайомились,—
це молодий поет, що мо й до друку
пора б його ...— Ага, ага, надісь

уже от стільки написали? — руку
по-дружньому до мене простягнув
високий, лисий,— засміявсь без звуку.

— А це ось Кодюбинський,— підморгнув
мені учитель малювання.— Fata? —
у мене вирвалось ... Високий був

такий радий: та фата ж ... Розіллята
в очах його за мене радість — враз
передалася і мені. Багата

душа його озвалась: — ми вже раз,
здається, бачились? — І взяв за плечі
мене злегенька він, і мій екстаз

оберігаючи, між молодечі
повів ряди, між юні пари ... З ним
мені було так легко! Жарти, речі

кругом лунали. Я ж не чув. Одним
його лиш голосом впивавсь. Сердечним,
м'яким, ще й теплим сміхом золотим

з іскринками ...— Ну, не журись,— безпечним
мене своїм тут ліктем підштовхнув
учитель малювання. Словом гречним

хтось привітався до нас ... Сміявся і гув
і рухавсь коридор .. Дзвінок почувся —
тож люд увесь поволі повернув

до зали. І ми утрюх пішли. Вже чувся
там настроїй концертовий. Ноту ля
давав кларнет альтам. І розгорнувся

од проби інструментів гук! Здаля
здавалось: звуків суперечка. Взявши
і я тут свій гобой, що, як маля,

весь шум оркестру тонко пронизавши,
заплакав,— знов поклав його, а сам
тремтів я ... Капельмейстер, вгору знявши

оббиту паличку, всім голосам
сказав замовкнеть. Стихло в залі! Глінка
у музиці заговорив. Лісам,

що все росли із звуків, порошок
жива із неба сіяла привіт —
тріолями. Озиме і травинка

заслухались. Скінчивсь зимовий гніт —
весна! Саме лиш сонце, та в блакиті
ота пташиночка. Е ні! І піт,

трудящих піт, що в Intermezzo в житі
його ж сам Кодюбинський відчував
як головне: крізь нього ж бо — всі ниті

в майбутнє, в „завтра“! Це оркестр іграв
прозорий „Жайворон“. І на гобої
радіючи, я бачив — мов читав

те „завтра“ Кодюбинський: — і двобої
ще ж будуть і бої!.. Принаймні він
дививсь кудись поперед себе. Строї

мінялись в музиці, а він один
сидів настроєний і себе гідний —
серед усіх — творець! Я тих хвилин

ніколи не забуду! Любий ... Рідний ...

17-IV 1938 р.

НА „СУБОТАХ“ М. КОЦЮБИНСЬКОГО

В Чернілові 1910 року, як я ще вчився в середній школі)

Високий, трохи зігнутий у плечах,
він зустрічав нас на дверях: о!
сьогодні й новички в? А по втечах

не кинуться ж за вами? — Все одно
(ми сміємось) не вернемось: хай правлять
„всюношну“ батюшки й без нас, в рядно

чи то пак в ризу обіп'явшись. — Давлять
церквами вас, як і мене колись
душили. Ну заходьте ж. — Нас цікавлять

суботи Коцюбинського, а слизь
церковна ... ой, набридла ж як! Привітно
сміється він до нас. І тепла бризь

в очах його: — Помітно ж бо, помітно,
що ви не будете царю служити
та церкві. Роздяглися? Прощу. Квітно

до зали двері розчинились. Жить
схотілося ж одразу — стільки люду!
Від лампи від калільної дрижить

кружечок там на стелі... Йдем, без труду,
по теплому знайомимось. І враз:
— Дозвольте сказати? а то забуду!

(Присутні в залі втихли. Квіти з ваз
теж насторожились): — поет між нами!
Усі: поет? а де ж?.. і кожен раз

дивились на дідка, який (з бровами —
острішками) сидів і все гортав
журнал якийсь. І я з товаришами

своїми теж на нього поглядав
з цікавістю. Та Коцюбинський: — бачу,
що не вгадали. Гляньте ж! — показав

рукою він на мене. Як в гарячу
я воду вскочив! Серце налилось...
бо справді ж: молоденький — що я значу?

А він сідає тут до столу — ось
той зошит ваш, що ви його в суботу
дали мені. В ньому таке в щось

крізь зелень прозира!.. Ну як, в роботу
ми включимо і це? — він запитав.
Усі: будь ласка! просим! — Про голоту

тоді я прочитаю. Тиша. Став
читати він — і я в своїх писаннях
побачив те нове, чого не знав

раніш. В притишеннях і в наростаннях
гнучкого голосу його — рости
почав я! А відтоді ж у зростаннях
все йду. Як де убрід. А де й через мости.

ЯК МИ ПИСАЛИ ЛИСТА М. КОЦЮБИНСЬКОМУ

(1911 року, в Чернітові)

Умовленого дня ми довго ждали !
Замкнувшись вечірньої пори
у малювальнім класі, посідали

кружка́ один до одного. Коври
на те вікно набивши, що дивилось
у коридор, спід стелі ізгори

зняли ми лампу ; і так, немов училось
отут гуртом урок назавтра, стіл
підсунули. Федось сказав : уїлось

зубрить ! — і книжку розгорнув. Кирил
митрополит — з двадцятої сторінки
(„учителен zelo и хитр“!) — як віл

на нас поглянув тупо. — Чули ? Вчинки
Кирилові — тут прочитав Іван —
святі, бож бачив в образі він жінки

диявола. — Зак - кон від бога д - дан ! —
перекривляючи попа, тремтюче
суворо загугнив Євген : — у бран,

у сатанин полон не йдіте! Лучче
без шлюбу, так, де хто собі схотів,
аніж ... (і, нахилвшись, він сикуче,

мов сповідав кого, зашепотів
лисичкою:) а Горького Максима
читаєте? А хто ж ото сидів

у Коцюбинського у день Якима
і Анни?.. Всі ми разом: — та невже!
та ні, скажи, це правда? Очима

заблимавши Євген: ну, от і вже,
о многогрішне чадо! Я прощаю
і розрішаю. Все земне й чуже

покинь, та не ходи — христом благаю —
до Коцюбинського!.. — І розігнувсь
Євген і розсміявсь: як так — до раю

мені ж тепер дорога є? Лайнувсь
тут не один із нас і плюнув: гидко!
То це він так на сповіді? Не зчувсь

як закричав Дем'ян: їх треба їдко
десь висміять, чи написати!.. або ж —
і змовк. (Він взагалі балакав рідко).

Федось до нього: написати? Ну що ж.
Але до кого? Хто там нас почує
і де, скажи, ну де? Велику лож

ми тут побачили в цій школі. Чув
в нас кожен, що святе — не те, не те.
А як ти з його вирвешся! Вирує

кругом. І в нас бунти. Ну, а проте
„синод святійший“...— Що „синод“! аж смішно!—
(це так Петро): не бійтеся, змете

й синод колись, і тих хто гучно - пишно
за рахунок других живе. Сказать
про це багато б можна. Незатишно

в Росії царській. Ми — теж бунтувать
не за картоплю ж почали, як брешуть
про це газети. Нам би треба „Мать“

гуртом тут прочитати. Іскри крешуть
в імперії. Ну от вони й до нас
доскакують. Звичайно, що причешуть

не раз іще жорстоко. Лютий час!
і треба стерегтись. Не все ми знаєм —
бо молоді ще. Те ж, що не пригас

вогонь, це знаєм добре. Та й читавм
у Коцюбинського ж про це. І „Сміх“.
і „Він іде“, і „Невідомий“. Плаєм

та стежкою — мо й вийдем до стрімких
висот, хоч стежка та уся ж кривава.
Про Вихвостов згадайте... Він затих,

а ми аж стрепенулись. Мов удава
холодна слизь на шию нам лягла —
від слів отих — Росії холод. Слава! —

хотілось крикнуть — хто з крильми орла,
хто бореться з царем — за їхні книги
подяка і пошана!.. Круг стола

замовкли ми. Настала тиша. Фіги
із гіпсу — щерблену по стінах тінь
прозоро відкидали. Наче криги

чи айсберги холоднувату синь
полотнами накинуті й мольберти
давали по кутках... Губатий Бринь

зубрив у коридорі... тож умерта,
сказав пророк, усі умрем... умрем!..
Ага, так значить так... сказав: роздерти

одежу роздеріть... і над вогнем
над жертвеним клянімося й забути
про ідолів... Ну ще... до бога шлем

молитву — хай би здох вія! — дай почуги
твою нам милість! Ні, не так... подай...
а будь ти прокляте, ну й трудно!.. — Фу ти! —

скопивсь Дем'ян із місця: хоч волай,
кричи — така задуха! Хто ж почує,
ну, хто нас молодих порадить? — Май

терпіння (це Петро так); вас хвилює
зубряка цей? Аби щоб тільки ми
були прекрасні! (Павза). Десь нуртує

і бризка море в береги; крильми
вгорі поблискують там альбатроси;
на острів Капрі все летять громи

в Росії та летять; часом, як оси,
і куля понад вухом дзиґає — це
російські жандарі „жартують“; в роси

квіток капрійських там впаде слівце —
розгнівано! і друге теж — вогнисто!
це Горький! Коцюбинський! — їх лице

примружене, бо чути ж їм все чисто,
що діється в Росії; два стоїть
письменники, а море грає гристо —

кругом — розбурхане — грізне... На мить
одну замовк Петро, а потім: значить,
нам в кому писати, розговорить

себе в такій задусі? Хай побачить
Михайло Коцюбинський із листа
із нашого, як нам отут товкмачить

життя поців про духа, про христа,
і як живе життя на волю кличе;
і скаже, одкриваючи уста,

до Горького: — Людино! Чоловіче!
із України наймолодші шлють
привіт тобі! Не тайно - таємниче,

а навпаки: видимо, наче ртуть,
що знизилась під тиском холодюги
аж до найнижчого; вони несуть

нову та давню звістку: в царстві пуги —
нема добра... Петро враз зупинивсь
і став на рівні ноги. Від напруги

ми аж зітхнули всі. І загорівсь
із нас тут кожен: правда! правда! — разом
заговорили ми. І ось вчинивсь

такий розгардіяш! В очах екстазом
світвся він, дзвенів як той рясний
дзвенючий хор: не хочем жити плазом!

Ми хочем бути як вони — ясний
один, алеж тривожний — другий пружний
і завше буревісний!.. Голосний

тут залунав дзвінок: на осоружний
скликають чай. Обійдуться й без нас!
І знову сіли ми кружка, і дружний

писати лист ми почали: про час
страшний, про бунт, про наше бите право...
Аж саме хтось у малювальний клас

постукав.— Тут! — почулось: — ключ? — лукаво
ванільний голос проспівав: ага,
і ключ ось видно!.. Ми (до Йвана): гаво!

Ти що ж це ключ не вийняв?.. Підбіга
потиху до дверей Іван: — донесли! —
прошепотів. А цить... сам ректор „Га“,

треклятий „Если“. (Ректор завше ж „если“
любив казати, а ще: „ідіть к свиням
ви, братця, з богом, га?“) — це що, воскресли

вчорашні бунтарі? Ось я вам дам! —
весь час він стукав. Підійшов інспектор:
та тут не утечуть, а там... онтам

якби ви знали що застав я! „Гектор“
внизу у кочегарці — я запер
на ключ його. Щось нелегальне... Ректор:

та если! він! не втік! то я!.. — потер
руками радо: га? — подокоті - і - ли
по кахлях коридору... — Ну, тепер

розійдемося чи як? — і ми гляділи
один на одного. І враз у всіх
насупилися брови: — ми ж хотіли

на Капрі написати, то що ж це — сміх
чи як? Укручуй лампу! В дверях — чуєш? —
ключа щоб не було! Готово? Тих

собак ще будем слухать! Очікуєш,
тривожися, притуплюєш чуття...
О море, море! ти собі нуртуєш.

Так прихились до нас, і про життя
про наше ти почуй. Хоч раз, разочок!
К тобі крізь вітру свист і скавуття —

ми подаєм свій юний голосочок...
10 - IV - 38.

В ХАРАКСІ

Вже світ. З постелі встав я. Санаторій
ще спить кругом. Лиш смарагдовий сад
пташок збудив, що снів своїх, історій
ніяк не ущебечуть. Ранку рад

садовник кишку тягне: він струмками
між листям шумко шелестять. Гора
Ай-Петрі рожевіє. Ніжні плями
й на сході теж,— проміння б'є. Пора!

І я до моря йду. І мов неволюсь —
затримуюсь. Бо щось в мені дзвенить
ще з вечора! А що — чолом начолюсь —

не знаю й сам. Аж тут вгорі умить
аероплан. Згадав! Це ж наші полюс
перелетіли! Полюс! Сонце! Жить!

Липень, 1937 р.

КІНЕЦЬ ФЕОДАЛА

(Уривок з драми)

Україна. Панські покої. День. Огенія уводить Вахтанга.
У нього очі зав'язані, назад скручені руки.

Огенія

Я привела тебе сюди поспішно
чи знаєш ти чого? Нехай скавчать
скакунчики в подвір'ї; п'яне панство
танцює хай, святкуючи свою
дворянську усобну перемогу
над вахлаєм, володарем твоїм
вещасним; — я, по щирості признатись,
цікавлюся лише тобою. Стань
ось тут іди! Кажи: чи хочеш волі?
Чи знаєш ти слова: боротись! жить!

Вахтанг

Ну - ну, веди мене, мордуй, допитуй: —
еж я тепер віщо, еж я тепер
вікчемний раб, покора, гній і порох
од віг твоїх, — души ж сірому, бий:
Вахтанг тобі колясь за це віддячить,
ох як же він оддячить!

О г е н і я

Заспокойсь,

невільнику: сірому я душити
й не думаю. Тебе зовуть Вахтанг? —
Тримайсь, Вахтанг, ще будеш ти на волі!

В а х т а н г

Хоч не глузуй, убий одразу, — бий!
Ось груди я безстрашно підставляю.
Всади клинок, загороди ножа —
хай знатиму, що ваша батьківщина
мене гнітить: — чужинець я між вас,
ненавидний чужий ...

О г е н і я

Та ну ж, не треба
вбиватися. В твоїх словах одчай, —
переміни його на мужність. Мудрість
пригноблених ти покажи! — красу
незламленої сили! дай нам змісту
і рбзмислу, а не розгубленість
дитячу! Кинь свою кровоточивість,
а рідний край отаєргни, й будь твердим, —
тримайсь, Вахтанг, ще будеш ти на волі!

В а х т а н г

Ти жєнщина, чи ти єхидна? Хха!
Отвергнуть рідний край. А чим житись,
чим дихати я буду, марити,
пишатися, коли вже й сонце краю

коханого не осліплятиме
нещасного мене чужинця?

О г е н і я

Клинця

гострючії стирчать в твоїй душі.
Сміши! Іржа стікає ж замість крові,
і плачеш ти: Ах рідне! Ах чуже!
Засліплений! Пишайся боротьбою,—
проти кого? Проти своїх панів,
проти панів чужих, що знов ось ... чуєш?..

За вікном музики.

В а х т а н г

Проти своїх панів. Таж я давно.
їх проклятих прокляв! Твоїх я мстиво
ненавиджу як і тебе змію,
гадюку,— о! я ще повстану, встану
й зачервоню ваш ситий сон. Не я —
так тисячі таких як я,— а вольні
ми будемо од вас! Ми уб'ємось
у гнів!..

О г е н і я

Аж ось нарешті ти прорвався
й по - справжньому заговорив! Дозволь
тепер мені в твої слова про сонце,
про рідний край — не вірити. Іржа
то все була, а не джерела помсти
правдивої. Плювок злостивості —
це ще не є той гнів, що ти свідомо

тут висловив: не я — так тисячі
таких як я повстануть, грізно встануть
і червоно по світу проростуть —

Вахтанг

Не прикидайсь ласкавою. Жорстока!
Ну отже ти мене взяла. Радій
і торжествуй, що я тобі піддався.
Нехай і так. Нехай я буду раб,
обпльований, осміяний тобою —
ненависті моєї все одно
не вивернеш ножем із серця! Гнаний
у Грузії, — на Україні, — скрізь —
я буду скрізь найперший справедливець,
я розсічу напополам весь світ!
Ах світ увесь — гнобигелі ж і гнані,
і другії колись таки складуть
братерську громаду!

Огенія

Друже! Брате!

Оце ж і в той справжній рідний край,
оце ж і в та наша батьківщина
погноблених, — не проклинай мене,
не проклинай: ми ж рідні, прокинься!

Вахтанг

Ізнов мені оця ласкавість... Я —
як стеряний. Не вірити? І сам же
впадаю в річ тобі і вірю. Ох,
не муч мене, — убий, зласкався ж! пані!

О г е н і я

Вахтанг, Вахтанг, невже по голосу
не чуєш? Ми ж — однаково з тобою
ненавидим ярмо... Морози! Ніч!—
— ти пригадай ту ніч, як нас ганяли,—
як босими... та по снігу... в дворі
під сміх панів. Як канчуками сік —
За вікном музики.

В а х т а н г

Кривавосік та люперкалії?
Я ще помщуся за них на череватих!
Але: сама ж ти хто?

О г е н і я

— тож Люперка
чи вовчого поміщицького бога
справляли день. І ждали на твого
господаря Херехевлідзе. Сісхлі!—
привіс таку ти відповідь,— що „кров“
по - нашому це значить.

В а х т а н г

(в припадку люті)

Сісхлі! Кров!

За те, що знов загризлися? За власність?
За титули? За князювання? Хай
згадуються, нехай перегризуться
зажерливі — мо швидше скинемо!..
Та хто ж ти в? — скажи мені. Ганяли ж
не нас одних із челяді.

О г е н і я
(підказуючи)

Той мент
як грозяно Сковорода з'явився —
пригадуєш?

В а х т а н г
Ти з криком: заступись! —
рвонулася...

О г е н і я
(радісно)
Згадав! Іди я скину
тобі з очей ганебну пов'язь, ну —
(розв'язує очі)
— тепер ось глянь: яка ж я пані?

В а х т а н г

Леле!

Огенія... Невже Огенія? —
Скажи, це сон, чи справді... учениця
Сковороди Огенія мені
зустрілася ізнов. Та дай же — гляну.

Г о л о с п а н і
... шукайте ж бо! уб'ю! —

В а х т а н г

Ти чула крик?

(біжить до вікна)

Так он вона — аж п'яна вся! Од звіра
ти порятуй мене, рятуй!

О г е н і я

Чекай.

Кріпачка я (— уже ідуть?), кріпачка
й терятись я не звикла.

Г о л о с

... засічу!

О г е н і я

Зробімо так... чекай,— так що ж придумать...
Та не хвилюйся... ага! Ось на гвіздку
чи бачиш там підрядник? Швидше ж! Візьмем
і скуфію також. Але... давай
я розв'яжу тобі спочатку руки.
Та де ж той віж!.. Уже ідуть? Ідуть?
Тоді сама я розгризу — зубами! —
... ну от і все —

В а х т а н г

Ой дякую. Повік
я послуги цієї не забуду!

О г е н і я

Чи хочеш ти, щоб цей дворянський звір
наскочив? На ж та одягай... Та слухай,
що я скажу: — як тільки вваляться —
прикинешся святим та юродивим.

В а х т а н г

Щоб роздушить панів — віднині я
підую на все! О, помсти, помсти! Раптом

зміню себе,— я викривлятимусь,
як скорпіон...

О г е н і я

... ти знаєш шлях, дорогу
на Миргород? Та ву! такий як ти
щоб не вхопив тропи у яр? Так отже:
ти привітай одважних козаків.
Люциперу скажи: хай пам'ятає
ту помилку, що Залізняк Максим...

В а х т а н г

... що Залізняк?

О г е н і я

Скакунчики й пан Фігель —

Мовчи!

З шумом розчиняються двері.

Ф і г е л ь

(п'яно підтанцьовуючи)

... і ой дід бабу ще й руду,
і ой дуду да ой дуду... Дорогу!
Не бачите хіба хто йде? (розмахує шаблею)

О г е н і я

Дорогу там, дорогу! (затуляє собою Вахтанга)

Г а й д у к и

1. От їй - богу

життя! Танцюй поки танцюється!
Нам панщини робить не треба. Хто ми?
Скакунчики! Надворні козаки!
Ми гайдуки шляхетські.

2. Чим ми справді
не гайдуки!.. За пана? бий! гурра!
... а тут його ек рубону — дак нехрист
перевернувся аж чвякнув.

3. Ну, а я
по іншому стріляв; у сінях дівку
нагледівши да як шарпну її
в куток... (*побачивши Вахтанга*)
Чекай, а хто ж це причаївся?

Вахтанг

А хто хіба! Я ченчик - ченчикок,
я докучай - одчай. Чергинькнү - дзенькнү,
ножем дворян чичикнү, га? Хай кров
біжить, а я царицю обамбурю —
ага? ага? (*скаче*).

Гайдук

Проходь, гагакало,
до чого це юродство? Бачиш: пані,
а з нею ще й дванадцять дударів
іде. Проходь, бо зараз так і цопну.

Вахтанг

А я все 'дво щось знаю. Га? А от
і не скажу.

Увіходять дударі граючи.

Ну, драстуйте, повстанці!
Так ви ж глядіть: ножакою панів
по горлу чик! — а потім буде видно.

(*Від задоволення куиче*)

О г е н і я

Та й де він тут узявся! Гайдуки,
женіть його! Скакунчики — дорогу!

Ф і г е л ь

Так це куди — назад! Еж я іду —
і ой дуду, дуду ... *(падає на канапу)*

Розхльостана, вся в шелесті і брязку увалюється пані.

П а н і

(кричить)

Це ж Іліада! *(одихається)*
... а з Лейпціга нема ще й досі? Цить,
дударики — *(скакунчикам)*

Та припиніть там танці!
— тепер уже ви не дударики,
а вояки — ахейці. — Іліада!
(падає, вхопившись за крісло, її підводять)

В а х т а н г

Ага? Ага? Убиймо гада! Як?
а ось отак — *(наміряється)*

Г а й д у к

Ну - ну, бо так і допну.

П а н і

Блажененький?

Г а й д у к

Та хто зна звідки він
уклюнувся, чи може по дорозі
пристав.

П а н і

Пустя його! Нехай. Я всіх
блажененьких люблю. Ченців приймаю.
Вони ж мене до неба піднесуть,
по всіх світах прославлять. Ах, події!..
І як це нам вдалось наскочити
на отого князька Херехевлідзе!

(тоном, яким декрета читають)

Самодержав —... Це хто тут засміявся? —
Огенія? Як трон так незугарна
вмостить? — моє фамільне крісло, трон!

Огенія підмощує подушки.

Я покажу вам сміх! — ... самодержавство;
монархія; дворянство. Гайдуки!
всі виходи завітть, не випускати
нікого!

Гайдуки стають на дверях.

Так. Бо я боюсь, — боюсь, —
боюся я сама зостатись!.. боже,
нудьга яка!.. Невже кінець? Невже
прийшов кінець самодержавству? — Вольність?
Голоти бунт? А як же без раба!
Я без раба не можу!! Не уявляю
доцільності дворянської душі,
краєи життя свого як феодала.
Шакала — ось кого повинна я
сама в собі любити. Кровожеру,

хитрючого шакала. Я! Щоб я
душила всіх за горло. Душно!

(Зомліває, її підтримують).

Сяду.

Втомилась я. (Заплющує очі)

Вся філософія

моя — це я. (Важко дихає)

О г е н і я

Не гомоніть ... Заснула ...

... виходьте, — всі, — та потихеньку — це!..

Есі повертаються наздибочках, — раптом Фігель починає гавкати
на канані.

П а н і

Ой цюцюнько! — бідненька! — обіжають?

Д у д а р

Кумедія!

П а н і

Дай лапоньку, цюцюнь.

Ну дай же! Що? (говорить у повітря)

А вас дивує віжність?

Ну боже мій, та до собаки я
хіба коли була недобра? Бидло
чи кріпаки — то зовсім інша річ.
І взагалі ... (нюхає з табакерки)

Д у д а р і

Ви чули? — „бидло“. Ловко
виспіває, — а ми дак боїмось
і кашляють ...

Г а й д у к
Ану лиш там замовкніть!

Д у д а р і
Чого кричиш! бо й справді: що це ми
невільники чи що? Віддай нам, паві,
умовлене —

П а в і
Умовлене? Платню вам?
А ось вони...

Гайдуки підносять канчуки наготові.

П а в і
(зісно)

Імперія — це пуга.
Мій рідний край — це гроші, грошки,
Грошва. (*Беззвучно реєоче, а потім враз боже-
вільно розширює повіки*).

Так ви Давид Гурамішвілі?
Чудесно. Це ж — Грицько Сковорода,
громадянин усього світу, старчик.
Знайомтесь. Хха! Поет грузинський, князь,
покривджених заступник ще й поміщик,—
і мандрівний селянський наш філософ.
... вина сюди, вина!..

Огенія приносить вино.

Піднесемо ж
ми келехи за цей іконостасний
негласний наш союз. Ви не п'єте?
Не хочете? Ви кажете, що воля

чим кріпакам потрібна? Го - во - ріть ...
ви не страшні. Замкніться краще в душу
свою. Усе ж оце, що робите, —
у вас лише до половини. Землю!
Голоту! — О, її боюсь. А вас ... (*істерично реєоче*)

О г е н і я
(*тихо*)

А що, Вахтанг, наївся рідним краєм?
Виплутуйся ж тепер. Ну починай.

В а х т а н г
(*на рівні голоси*)

Бонжур, мадам! Бонжур. П'ятсот? Не смійтесь.
А скільки б ви хотіли. Я? Та ви ж!
Светлейший граф, ви ж знаєте: собака —
вже кращої й нема.

Г а й д у к
Та одійди,
не приставай, бо так і дзизну!

П а н і
(*молитовно*)

... слизну
люблю я гру, і тонкощі масні,
і рококо, і голубизну.

(*Робить магічні рухи*)

Д у д а р
Отде
кумедія, їй - бо!

Вахтанг

... п'ятсот? А ця,
наприклад, Ди. Ну чим вона не цюця!
... ой сучечко, та підійди ж, не бійсь.
На кріпака міняємось, вічого
страшного в цім нема.

Гайдуки

Чума б тебе
взяла!— а геть відсіль, бо будеш битий.

Огенія

(тихо)

Ану. Вахтанг, іще.

Вахтанг

... або ж он та
безхвоста Буль (дай лапоньку, дитинко!)—
не до смаку хіба? Питаєте,
чого їх так прозвала? Дуже просто:
еж Ди і Буль, а разом це: Дибуль
виходить. Га? (дударям)

Чики ножем, чики!

Пані

(тоном декрета)

... і між собак віднині я безсмертна.

(прочулавшись)

Це що — в екстаз я впала, в сон, у транс,
у візію? (кричить) О, боже мій, як нудно!..

Вахтанг

Уж весело! (підстрибує).

Пані

(корчиться)

... це світова в мені
озвалася печаль. Це та гуманність
за нас усіх, за всіх дворян, князів,
поміщиків, подвижників господніх.

Вахтанг

А прийде ж смерть собаці, господи
помилуй.

Дударі сміються.

Пані

Смерть?

Огенія

Та проженіть вахабу,
чого він тут! (до Вахтанга)

Ей ти! нащо печаль
накрюєш на нашу пані?— Пані!
Не вір йому: ще поживеш, поп'єш,
попоїси, удозвіль крідаками
натішишся.

Дудар

Натішишся, ого!

Пані

(підозріло)

Собаці? смерть? Цікаво... Пане Фігель,

а де ви там! — послушайте ідіть,
що каже цей святий.

Ф і г е л ь

(кривуляючи)

Ей тя! Чуприндро!

Не дзенькай, — цить!

В а х т а н г

(закрутившись)

У віч я свердлю дзвін
як цендиб'ор — ото заденька! Циндри ж
одскакують і цьвохають аж кров
там цебенить ...

П а н і

Ну от. Тепер ізнов
якісь слова. Я ж надто суевірна,
хоча люблю Вольтера і Руссо.
Блажененький? Алеж я більш не можу
Не хочу я кінця! Передчуття
гнітить мене. І я вже чую: слизько
спускаюся униз... і хтось кинджал
встромив мені у серце — ой! Пожежа!..
хтось підпалив! (отямившись)

Щоб не було його!

Гайдуки ганяються за Вахтангом.

В а х т а н г

Пожежа знов як той цвітін. Нагронджив,
огонь грудьми, грундзює грогонджур
і дзенькотить зажерно. Джиг? Джигуха.

А пан джирчить! Нехай поскаче. Джиг?
Хто підпалив? — а дзуськи, догадайся.

Утікає, Фігель гавкає услід.

П а н і

Ой дцюцінька! — старається! — (кричить): Вина - а!

Огенія їй подає.

П а н і

(до гайдуків)

Ну гавкайте ж і ви. Я буду думать,
що ніби пан із Лейпціга вернувсь
і я йому розкакую —

(одкриває табакерку, але сміх припадошний не дає
їй змоги понюхати)

— ох, смішно ж!

розкакую, що я сусіднього
поміщика перемогла, та чим же?
(знов икавка і сміх) — коханнячком,
їй - бо!.. (зривається з місця).

А що ж, коли ти зайда! Анна
Іванівна цариця вткнула тут
гусарський полк грузинський. Наробила
поміщиків чужих, а як же нам?
Та нам самим тут мало! Що ж, — воюєм!
Хоча могли б ще сторгуватися. —
Перед лицем такої небезпеки,
як бунт раба — могли б ще поладнати,
та чорт із ним! — породичатись навіть.
А от тепер... боюся я. Сміх!

(до гайдуків)

Ну гавкайте ж, чого ви перестали!
— боюсь? Це я боюсь? Та хто сказав!
Та хто посмів таке подумати! Криком
проженемо цей страх. Перейдемо ж
до стилю ми веселого. Танцюйте!

Дударі починають грати.

Та швидше ж бо! Та шуму, шуму, шу —
муштровано, та штрики - брики, ширше!

Скакунчики танцюють.

Огеніє, підмостись ти мені,
падлюко? Ах! щоб я немов на троні
була!.. Ну от. Та добровоні, тмін
і пахощі кадіть передо мною.
Хо - хо! іще один такий удар —
і панія Дибуль — безсмертна. Станьто,
ахеяни дзвінкоголосії,
проголосіть мені високу славу, —
богиня ж я, — Паллада! (до дударів)
Голосіть,
бо всіх я вас примушу, ну?

Д у д а р і

Примусиш?

Владичице, ми вже не можемо:
ми ж двадцять верст везли тебе в кареті,
співаючи весь час. А це в дуду
турликати ще загадала. Грай,
дударіку, бо ти ж дурний. Дудукай —

нехай пани плюють. Похрипли ми!
Голодні ми — не грайся!

П а н і

Пане Фігель,
ви чули? Раб виказує мені
слухняність, га! *(до дударів)*

Та не стогніть, не вийте,
музицькою своєю мовою
не псуйте ви мені ясного стилю
античного. Проказуйте ось так:

(басом)

І Зевсові одповіла богиня
Паллада... ну?

Д у д а р і

Голодні ми, трудні,
хоч не дратуй ти нас, бо знаєш? —

Ф і г е л ь

Танцюй! І ой дуду, дуду... Ти рраб?
Ну то й роби. А ми — пани. Дворянство
не по труду — ... і ой дуду, дуду...

Д у д а р і

Ось не дратуй ти нас, не сіпай! Пані!
Не всі ми тут дворові кріпаки:
ось я, ось цей, он ті два кожум'яки —
ми вольні, фабрично - заводські,
то що ж ти нам — накажеш?

(збиваються до купи).

ПОЄДИНОК КОТОВСЬКОГО З БІЛОПОЛЯКОМ

Наскочили одні на одних несподівано. Удень. Там, де гай осінній пожовклий, прозорий, поруділий, кінчаючись, немов би ще хотів себе продовжити чагарем, ліщиною, перелісками, — раптом заголубіло щось. Кіндрат: польські улани? А дить... ого, та в них шабелі із шістдесят буде, а нас усього ж сорок. Оксен: приймати бій, чи ні? — Але тут одразу, вихопивши шаблю, Котовський: за мною! А голубі улани теж — з криком ринулись на котовців. І попереду летів у них цибатий сивий вершник. Іх, як і зштовхнулися ж! — аж креснуло на всі боки...

Тут не було ні гармат, ані бомб, ні швидких
кулеметів —
чиста робота! Все шаблею тільки — чикрижі по крижі! —
шаблею тільки по черепу черсне та й тупо оддається;
шваркне при шиї самій, шарконе — і навіки одвратить
голову ту білопольську, що вже, й одлетівши,
з розкритим
ротом (немов би збиралася криквуть) — з коня тут
котилась,

долом стрибала, та ще раз і ще ... а свого докотившись,
шиєю вгору, як зрізана тиква, гойднувшись ставала ;
кров тільки з шиї густа спішила — у рот, що
розкритий,
в ніздрі, ув очі ... А сам безголовий улан, як та кукла,
шаблю додолу впустивши все нижче хилився та нижче ...
Кінь його ржав і носився — а кукла вже падала й зовсім.

Та ні! не тільки шаблею тут ворога доймали. Он кілька польських улан повернуло назад, щоб тікати. Цок! цок! цок! — узявши на темляк винятую шаблю, із нагана вистрелив навздогін по них кучерявий Оксен. А за ним і Лук'ян довгоносий: цок!.. І улани, на різні боки падаючи, безнадійно хватились опори в повітрі! А коні їх — аж туди за переліски з переляканим копотом копотіли. І там, на свої сідала здивовано оглядаючись, дико хропли, зривались у синії далі ...

Далі далекі й собі прислухались: а що там таке? що там на тій на полянці під гаєм, де дзвону од шабель, крику, хрипіння та стогону стільки, що все це умісті звуками вгору стирчало під небом м'яким, сонцехмарним, наче солом'яний куль під щокою дитини. Далекі далі — від хмари хмурніли і враз прояснялись. Бо їм же сонце зза хмари звістку давало: відступлять котовці — красне світило світить вже не хоче, і вікна у хмарах скрізь занавісками враз запинає. А тільки ж котовці гору взяли — як світило, відкинувши всі занавіски, в самую шибку розплюснутим носом утиснеться щільно,

й прискає радісним променем — сміхом, Котовського
шию

й плечі могутні зверху освітить, на шаблях сікучих,
гострих шаблюках, що так тобі й чешуть,— сонце від-
блисне,
сонце в них блисне, по всіх переблисне, та враз
заблискоче,

скочить на вістря холодне й як стій у ворожее серце
разом із ним воно різко вженеться! А сили ж поляків
більші були, але сили які? Не кожен з уланів
знав за що бився, а наші ж котовці, свідомості повні,
знали, що бились вони за країну радянську,— країну,
пана в якій вже нема і ніколи не буде. Поляки,
шаблею місця шукаючи де б уколоти,— й словами,
лайкою, криком кололи: на пана ідеш? ах ти ж бидло?—
Нна! тут котовець йому: як ти пан — получай же за
„бидло“.

Й раптом пан голубий опинявся на коні одноруким.
З другого ж боку колов уже інший: бунтоваць?
босота!—

Нна!— тут котовець йому: як ти пан — получай
за „босоту“.

Й раптом пан голубий трохи нижчим ставав,
безголовим.

— Господи - боже, прийми мою душу! — кричав
розгубившись
третій улан, коли шаблю котовець з руки йому вибив:
матко - боска, вмираю ж за польську від можа до можа“.
От і дурний, що від „можа до можа“,— кольнув тут
котовець

шаблею ворога : жди ... matka - боска, аякже ! поможе
Й так його тут штриконув, що й виймати назад було
тісно :
душу до бога ти просиш одправить ? — це можна ! будь
ласка !

Ой же і бились на тій на полянці під гаєм ! Над гаєм
з криком кружляло хрипке гайворовення. В прозорому ж гаї
лунко луна між деревами ухала ; дятли ще дужче
тукать взялися ; а білки хвостаті з вершечка ялини
шишками кидались вниз, придивлялись оріховим оком :
що там за шум ! чи не можна хоч трохи ж бо тихше ? —
Не можна ! —

вітер в одвіт їм спіднизу, і так струсовув тут осику,
дуба й березу, що листя із них, як одчубчене пір'я,
з жахом летіло, додолу летіло, на землю на голу
падало з шумом ! Та білки тепер вже крізь листу
кружляння

бачили інше. Он там на полянці як крикне Котовський:
— Славні орли ! Уперед ! За Республіку Рад ! За свободу ! —
Й кинулись знову бійці, і чесали направо й наліво.
Сам же Котовський, як вихор, на яснім коні

срібногривім —
шаблею раз ! — і вже ворог як спікся ; шаблею другий ! —
з жахом летіли пани, одлітали на землю на голу,
падали з шумом ... І ворог вже зовсім охляв і порідшав.
Тільки б оту іще групу здолати, що чинить їм опір.
Тільки б оту іще групу розбити, що в гай одступила.
Кинулись в гай, налетіли, урізались, в кашу змішались !..

Тут не було ні гармат, ані бомб, ні швидких кулеметів — чиста робота! Все шаблею тільки — чикрижі по крижі! — шаблею тільки по черепу (черсне та й тупо оддасться. — Дасться тепер вам од нас по заслuzі! — кричали

котовці

й хрусно рубали. Кістки хрупостіли, улани ж просились: досьць! достатечне! здаюся! — Здаєшся? — Оксен

засміявся

й раптом побачив: Кіндрат одбивався аж генза дубами, Швидше! туди! — й закричав на все горло: тримайся, Кіндрате!

Хлопці, агей! — і врізавсь як куля у самую гущу...

Хлопці ж кругом і собі прокладали шаблями дорогу: дасться тепер вам од нас по заслuzі! — й, пригнавши

в просіку,

шаблею ворога сікли, рубали, кололи, кришили...

О!.. отепер уже добре, здається, — дихаючи важко, котовці один на одного з гордістю поглядали. Лук'ян: а що хіба, ні? Оксен: та добре ж бо, кажу я, добре, але... Кіндрата ніде ось не видно. Лук'ян: Кіндрата? мо де за ворогом погнався. Оксен: та ні, он же кінць його поза дубами бігав. Що ж це таке? Де це Кіндрат міг подітись? (і раптом гукнув на весь гай) Кіндра - те! чувш? а - гов!!... і в хвилиній тиші, що настала, аж ген іздалеку у відповідь почулося: го - ов! Оксен (радісно): чули? Нещадний: та що ви за нього турбуєтесь? Маленький він чи що? — з'явиться. —

І то правда,— сказав Мартин, утираючи піт з чола правою рукою, що в ній шабля невтерта поволі гусла і темніла. І всі вони — в одставленій руді далеченько від себе шаблі свої тримали (це — щоб коней не замазати) і густо-чорне з їхніх шабель стікало на землю, на жовте листя опале, по краплі падало з вістря...

Коні ж бійців аніяк не хотіли стояти на місці:
все ще мов грались — самі повертались в один бік,
у другий.

Коні з налитими жахом очима тривожно косились:
що? чи нема ще де ворога? всіх пересікли? — і часто
ніздрі свої роздимаючи, важко боками носили,
глухо ржучи самим черевом, в землю мостили копитом.

І кожен з котовців до коня свого: ну що брат, стомився? Абож: еге та я бачу, іще тобі мало? І самі собі відповідали: чого ж там мало — хватить. І кожен, вловивши гілку над собою, обшарпував затиснутою жменею листя її осіннє холодне. І з полегшенням шаблі свої тим листям обтирали. Та все на купу з трупів то один, то другий поглядали,— на землю, кругом притихлу, непорушно заголубілу,— на розкинуті проти тісного гайового неба руки ворога,— на виставлені, скорчені коліна, що витикались,— на голови одсічені, що кругом валялись — котрій де і як прийшлось впасти — чи то носом у кучу мурашину, чи вухом до землі й щокою, а чи шивю вгору,— шивю, що з неї ще кров

виступала густо. — Добре. Так добре, аж серце
радіє! Але — де ж це Котовський?

Глянув Оксен, подивився Лук'ян, а Котовський аж онде:
кінь його Орлик несе проти сивого вершника! —

Битись? —

пискнув той вершник, сивий, цибатий: цшепра́шам!

битись

можу я тільки із рівним, з тобою ж я, пхе! з голодранцем
просто й балакати не хочу. Бо я ж народивсь у палаці.
Сам я з гетьманського роду. — Ого! — засміявся

Котовський:

гордий ти з біса, я бачу. Оцю твою гордість порожню
я ж і зіб'ю тобі. Ну, приготуйся!

Оксен кучерявий,

слідом Лук'ян довгоносий, а далі Нещадний та інші
вихором к двом тим помчали й за шаблі скопилися знову.

Тільки ж Котовський: не треба! — суворо на їх тут

прикрикнув!

Крикнув і, мовчки всіх шаблею геть одгорнувши від себе,
мовив до сивого вершника: битись не хочеться? Може
страшно вам, га? А не бійтесь. Їй - богу. Отак ось,

приміром,

шаблю наставте та й, матері чорт, вже ж пора, починайте.

Але цибатий, зауваживши, що до Котовського
один по одному та з'їжджаються бійці його, а
також раптом відчувши тишу в гаю за спиною
свою, догадався вже (а оглянутися ж було
страшно), зрозумів: це, певно, сам він із усіх
уланів одним - однісіньким лишився! І від цього
жаху — в цокіт смертельний пішли танцю-

вати зуби його. І сам він зблід увесь, затрусився... Тож не тямлячи себе, він щонайвищу ноту вхопивши, завизкотів на Котовського:

— Стій мені тут і ві з місця! Бо я тебе зараз... чи чувш?

— Ну я ж стою,— спокійно йому Котовський, іще й рукою — тією, що з шаблею — убока узявся: я стою, але дозвольте спитати, чого це ваша милость так ловко дрібушечки на зубах вицокочує? Чи може якраз замість кулемета вас у Польщі наняли?

— Що? — завищав тут поляк: щоб мене ображать? Не
позвалям!

Як це ти смієш із мене сміятись? Я шляхтич! А ти хто? В мене ж мавтків — аж золото капає! хліба, худоби...

— Пробачте, ваше сіятельство,— смиренно сказав Котовський: але мені здається, що у вас он із носа капає трохи, га? Ануда, що слід було б спочатку вам утертись, а тоді вже й балакати зі мною (І раптом мінняючи смиренний тон на гвізний, владний): хліба й худоби кажете? Так чого ж ви тоді на наш хліб зазіхаєте, на нашу худобу? Ех ви ж... шляхта недорізана!

— А! так ти ось як? — поляк верескнув: приготуйся ж,—
і шаблю

вгору піднісши, він раптом завмер на хвилину, бо часто смикатись шивю став, мов із пеглі тісної вилазив.

Гикавка гостра напала і він — ковтне слину та й кавкне; стримає себе, що от уже наче й минуло — та й знову кавкне, аж Орлик, Котовського кінь, реготати узявся:

що бо це справді? — заржав він: противник половини
об'ївся?

й тупнув копитом, ще й ямочку вибив — таку глибоченьку,
темну провальну, що й сам із Котовським набік

похилився.

— Ну ти! — не балуйсь! — ласкаво сказав Котовський до коня. І, відкиливши свій корпус назад та набравши поводи на себе, він послабленими шенкелями осадив Орлика назад. І знов до цибатого спокійним, немов би співчуваючим голосом: е-е! кепська ваша справа, я бачу. Чому кепська? Та ж у вашої світлості ще й досі, видно, судороги не проходять. Хм. Добре ж я, значить, тебе, пане Пшесмицький, за горло колись був подержав. — Як! Котовський?! — жажнувся Пшесмицький. — Так! він самий і є, — відповів Котовський: а що, не впізнав хіба? Той самісінький Котовський, що у бесарабського поміщика (пам'ятаєш, як я служив у твого пана садовником, ще до революції, а ти був правою рукою гнобителя пана?) за те, що я оступився за бідних, ти хотів мене... Пшесмицький (аж задихаючись від люті): так, я хотів тебе вбити і, давши оголошення скрізь Котовського шукати, оцінив твою голову у 10000. Так ось коли її, нарешті, маю! Котовський: Так ось коли і я твою голову маю, — голову, що й копійки не варта, алеж мені зараз для розплати потрібна. — Ні, ще не маєш! — осіпнувши коня, процокотів зубами цибатий: „для розпла-

ти^а, — хлоп ти неукойони ! І кінь його, гарцюючи, повернувся чогось лівим боком ; повернув свого Орлика й Котовський — і стали вони як при роз'їзді : цей хвостом сюди, а той хвостом у інший бік. П ш е с м и ц ь к и й : зі мною битись — це тобі не пісеньку про хоца Кодряну співати. К о т о в с ь к и й : а ти тільки одного Кодряну й знав ? А іще ж я й про хоца Воїну з другим дитинства свого співав, із Кіндратом ; (не повертаючи голови) — Кіндрате, чи чуєш ? (Хлопці, презирнувшись винувато, аж тепер тільки з Кіндратом страшене щось відчули, і зразу ж потиху троє відділилося до гаю). К о т о в с ь к и й : а Воїну — це все одно, що український Кармелюк, він і свого молдавського пана добре бив, та лупив же і вашого ! Зрозумів ? Де тобі, мізерії такій, зрозуміти, — ти ж бесарабському поміщикові Пуришкевичу увесь час чоботи лизав.

— Ах ти ж нещесни ! — поляк завищав. І, коня свого вліво поводом змусивши тут повернутись, сам ізогнувся : очі — мов спущені з цепу собаки ; зубами аж кладнув ; шиєю смикався теж, наче з петлі тісної вилазив. Шаблею ж — чисто як віничком десь обмітав

павутиння ! —

легко помахував : ось ! — верещав він : ану підступися.

— Ах ти ж мерзотний ! — Котовський гукнув. І, коня свого вліво внутрішнім шенкелем враз підштовхнувши, сам відхилився :

очі — як тії прожектори два, що на хвильку пригасли —
й раптом блискучим розплющатся в гніві, всього тебе
знижують,
наскрізь пронижують, просвітять, проріжуть, до мозку
проколюють.

Шаблею блиснувши, приснув презирством: ну що,
ізякався?

— Пане Пшесмицький, не здавайтесь! — захри-
пів, по землі качаючись, недобитий улан. Котовці
кинулись було туди, щоб його... — Не треба! —
зупинив їх Котовський: хіба не бачите? і так
уже ж сам він доходить. А рука улана немов
ще хотіла щось сказати: ізза трупа коня свого
попробувала привітно панові своєму помахати,
та й зразу ж упала — важка, непотрібна.

— Я ізякався? — поляк підсмикнувся: щоб я? пан
Пшесмицький
хлопа боявся?.. І півником киркнув: ого! Какаріком
воло надувши: пшепрашам! — од злості труснувся.
Плюнув, алеж обплював тільки груди собі.

А утертись —
заняті руки були. — Пам'ятаєш? — продовжував: як я
вдарив тебе, коли ти захищати почав двірську челядь.
— Що ж, пам'ятаю, — йому тут Котовський: це все що
згадав ти?

А ніч! У саду! як тебе я піймав та як, тії
спустивши
з тебе, усипав гарячих по голому тілу! А бив я
дошкою з ящика — в ній ще стирчали гвіздки
і гвіздочки.

Ух і вертівся ж ти в мене! та ох же й крутився!

А потім:

ой! — запищав: я не буду! ніколи вже більше не буду.

Мов буря зірвалась за спиною Котовського — аж над гаєм гайвороння знялося! Та Котовський не оглянувся, навіть бровою не повів. Він знав: це його хлопці, горді за нього перед ворогом, раптом реготом вибухнули скаженням, а пересміявшись трохи притихли. А сонце спід хмарних занавісок теж і собі, приплюснувшись носом до шибки, з цікавістю поглядало: а що то воно буде?

— Буде таке, — тут ізнову Котовський: що я тебе

кокну —

й чесно розстанемось. Ну? Починаймо? Пшесмиць-

кий й: убити

хочеш мене ти? Котовський й: а ти не хитруй.

Убивати

ще я нікого ніде не вбивав, а боротися, битись —

завше охочий. У рівнім бою саме ж діло покаже —

хто з нас лежатиме долі, а хто переможцем лишиться.

— Що з ним балакать! — не втерпів Оксен кучерявий:

папашо!

Дайте мені його в руки — та я з його виріжу паси,

пасами ж тими хвости попідв'язую коням, щоб легше

біглося у бій проти шляхти! Махаючи мордами, коні

всі тут сміятися стали, а хлопці й собі, — ще ж і сонце

пирснуло зверху. Котовський й: ану дисципліна!

Забули?

Всі раптом ущушли. А Котовський (не спускаючи очей із Пшесмицького, говорить до того, що у нього за спиною): Тебе я, Оксен, не раз уже осмикував, а ти все ще свої? Що ми, людоїди які, що будемо паси спускати? Стидився таке говорити. Я понижаю тебе по службі — Кіндрат нехай замінить. (Хлопці знову мовчки презирнулись, і двоє з них, тихо відділившись, помчали до гаю). Котовський: з полоненими ми поводимось по-людськи. Так і заміть собі. І ти, Пшесмицький, теж. Як хочеш жив зостатись — кидай чесно шаблю та й уже. Ну? Але тут Пшесмицький несподівано замахнувся... Дзвяк! одбив його шаблю Котовський: а! дак ти ось як! обманом хочеш узяти? Ні, обманом нічого не вийде.

— Вийде чи ні,— зашипів Пшесмицький: ми зараз
побачим.

Будемо битись, тим часом оточать кругом вас жовніри.
Ось вже біжать вони, глянь ось у той бік! На
це ж Котовський:

сам ти й дивися туди, а мене не піддуриш; обманом
тут ти не візьмеш. Оксен кучерявий метнувся
в один бік,

швидко від'їхав і став на дозорі, Лук'ян же у другий.
Видно, придумав нове щось цибатий, бо раптом замовкнув,
тільки помахував шаблею. Змовкнув теж і Котовський,
став, як струна та, напружений. Тиша. Лиш дятли
із лісу
тукали чітко. Та сонце — мов люстра, повішена в небі,—

грало, підвісками блискало, геть кришталем вигравало ...
Коні відходили й сходились знов, аж на диби ставали.
Дзвяк ! — і схрестилися шаблі. Пшесмицький :

ти думав боюся ?

Варто мені тільки свиснуть — і зразу зза лісу Петлюра
прийде. Котовський : Петлюра хоробрий як заєць.

Бив я

добре його, то вже бачив. Ну свисни ж ... І шаблю

відбивши,

в лікоть Пшесмицького ранив, аж той іскривився,

й рукою

з шаблею рухати став, наче дошку в повітрі пиляв він.

Мов та люстра багатоголоса скляна — брязнуло
щось на різні голоси за спиною Котовського
й тут же підвісками кришталевими безладно
розкотилось ! Та Котовський навіть бровою не
повів. Він знав : це його хлопці, міткий укол
шаблі його оцінивши, так весело брязнули смі-
хом розкотистим, а розкотившись — трохи при-
тихли.

Коні відходили й сходились знов, аж на диби ставали.

— Хочеш ? — захвастав Пшесмицький : гукну я —

й появиться Врангель.

— Врангель, — йому тут Котовський : своє вже дістав ;

Ворошилов,

Фрунзе й Будьонний такого дали йому чосу, що довго
він пам'ятатиме клятий ! — Та — дзвяк його знову

по шаблі,

дзвяк його ще раз, — оце щоб не хвастав. У нас щоб

не шастав !

— Ну то Антанту тоді я покличу, — скрикнув

Пшесмицький :

всі буржуазні країни, усіх королів і банкірів,
папу римського, бога самого на тебе настрою!

— В бога, — йому тут Котовський: ми зовсім не вірим.

А папи

й мамі твоєї, Антанти — теж аніяк не злякались.

Що ти пищиш тут, ну що ти змагався? Гусінь

зажерна!

Жевжик нещасний! Це ж ви українців у Польщі

гвітили!

Сало пузате! Це ж ви білорусів живими копали!

Прокляте падло! Це ж ви, як Петлюра, євреїв громили!

Будете ж знати тепер — і від нас, і від люду від свого!

Комуністична партія Польщі зростає! Будеш,

пане, летіти з палаців! Та — дзвяк його знову по шаблі!

— Будеш летіть та ще й як! — не втерпів
за спиною Котовського Нещадний. І світова
буржуазія твоя нічого не допоможе. Товариш Ле-
нів давно ще застерігав нас, що „вона (Ан-
танта) може нацькувати на нас Польщу“. Ось
вона та собака нацькована, тьху!

Коні злетілись один проти одного, з храпом на дибі
знявшись, немов би боролись ногами в повітрі.

Завмерли

хлопці Котовського, стежили пильно: ага? тільки крикне

радо которийсь, абож: а ще так його, так! А цибатий

просто уже ліз як сліпий, та Котовський удар

зберігав свій

десь наостанок, а тільки одбиви вправно робив він.

Отак, змагаючись на здиблених конях, непомітно одійшли вони до примороженого клена серед поляни. Вітер війнув — листя з клена жовте, жовтаво - золоте полетіло! Попавши в повітряні потоки, воно безжурним табувцем спочатку покружляло - повертілось над двома єдиноборцями вгорі, а потім, нижче спустившись, посідало їм на голови, на плечі, за гриви коней почіплялось. А те листя, що вбік поодлітало, — немов би вже й кружляти розучилось: над самою землею, де вітру нема, рясно злитими зливками золота падало...

Падала мляво рука і в цибатого: він употів весь.

Кінь його теж опустивсь на передні, назад осадився.

— А! захарамаркався? — крикнули хлопці: бо все ждав, що на поміч хтось прийде? А Котовський: ану дисципліна!

І враз рубонув прорізуючим ударом, ударом з одтяжкою — і те, що звалося Пшесмицьким, квякнуло мокробризкуче і як по - готовому напополам від голови по черепу і глибше — розхилилось, одвалилось; а, одвалившись, немов незвичайними нагородами повисло на плечах (аж дивно!), плечі оццяцьковані, а голови нема.

Мов зливки золота із срібних лопат дзвінких раптом за спиною Котовського сипнув хто в потоки! Це його хлопці, горді за нього, так щедро сміхом дзвенючим сипонули!.. а безголовий цибатий, перед тим, як упасти, ще трохи

похитався на коні, немов би роздумував: а в який саме бік хилитись? І шаблю випустив додолу він, сам грякнувся на землю. Кінь його злякався і помчав — та чомусь помчав у той бік, де стояв Оксен кучерявий. Оксен: тю на тебе, сатано! ага, догрався? (а під'їхавши до гурту, радо закричав): ой, папашо, красота! Одне тільки недобре: ну й що б було його мені віддати ще тоді, як я просив! Та я б його... А з другого боку, підлітаючи на коні, Лук'ян довгоносий аж не тямив себе від захоплення: ой же й дійсно розкіш!

Але тут хлопці: тс! тс! несуть!.. Котовський (швидко обернувшись): кого несуть? Не щадний (ведучи свого коня на повіді): ну як тобі сказати, Григорій Івановичу? Язик же не повертається. Котовський: ну що таке? та швидше ж бо кажи! Й чого ти без шинелі? Не щадний: Кіндратові твій шинелю я віддав (сказав і, затулившись рукою, гірко враз заплакав). Котовський: Кіндратові? (шенкелем свого Орлика повернув) Що таке? коли і як це могло статись? Чого ж ви мовчите? Чого раніш мені цього не говорили? Чувте, що я сказав? Не щадний: ну як можна, коли ти бився з одним ось... (Плюнув на труп Пшесмицького і знову закрився рукою). А Мартин (на коні): та й самого ж Кіндрата ми довго не могли знайти ніяк. А він був он там, на самому споді під купою поляків.

Але Котовський вже їх не слухав. Орлик стрілою поніс його туди, до гаю! Назустріч йому із гаю четверо хлопців — на шинелі, як на носилках виносили Кіндрата. — Кіндрате! — крикнув Котовський і простягнув до нього руку з шаблею, яку ще й досі не вкладав він у піхви. Але зараз же нахмурився і відхилився як од нестерпного видіння: Ні, ні... це не Кіндрат... не Кіндрат? а хто ж тоді? О - о!.. (застогнав і враз тихим ласкавим голосом заговорив): Кіндрасю, чого ж це ти такий необережний? Вони на тебе зграєю насіли? Чудак, так ти б мене гукнув. Ти кажеш, гукав? А як же так, що я й не чув, — ой Кіндратовьку, Кіндратку... (лівою рукою зняв із голови червоного свого кашкета).

Хлопці тим часом мовчки поклали Кіндрата на м'якому листі нападаному, на червонястому із осінніми крапками, смертними, як тая парча, листі золотому... Підїхали і ті, що були коло клена, познімали шапки свої, глянули на труп — і зрозуміли, чого це Котовський аж наче осів плечима. — Горем, Кіндратку, не можна жартувати, — так само проникливо і по-дитячому чисто продовжував Котовський: — Скажи, що ж це ти зробив зо мною? Ти встанеш знову, ну правда ж, скажи, ти встанеш? І ми побіжимо в той яр, що за Кокорозинською школою, де ми з тобою ще дев'ятсот третього року прокламації читали.

А потім увечері в село Бієшти підемо на „джок“ і ти будеш танцювати, а під час танців вербувати хлопців до нашого підпільного гуртка. Ну то чом же, чом не встаєш, чуєш ти, Кіндратку?

На шинелі ж, у вічному заціпенінню, лежало щось таке — посічене! пошматоване! — що й трудно було в ньому людину впізнати. — Розгнівався на мене, Кіндраточку? Чи може загордився? Котовський, підвівши свою голову, поволі обвів усіх ясними очима, повними сліз, і немов би скаржучись промовив: що ж... не хоче говорить. Ой, важко ж мені, товариші, важко! (і сам закрив лице своєю рукою). Сльози душили й котовців, і вони, як той клен приморожений, на вітрі з непокритими головами стояли, глибоко всім єством своїм чуючи, що і в них же оце листя спадає потроху.

— Ну добре! — обиженим, захриплим од горя голосом промовив Котовський. (Надів свого кашкета, за ним і всі хлопці голови свої покрили). Добре. (І ще раз, тільки вже голосом вищим): добре, нехай і так! Ми ще покажемо! Осадив Орлика назад, хлопці теж — у другий бік із кіньми відступили. І залишилось посередині між ними на шинелі Нещадного те, що вже одійшло від них, і відійшло навіки. Котовський: та от що! Героя (це він промовив зично) орла (це він промовив гордо) —

славного борця за свободу (на повний голос закричав) — борця за щастя трудящих — пошануємо ж ми так, як він того достоїн. Кіндрата з честю поховайте та не денебудь, а отут під гаєм. Нехай йому влітку сонце світить; нехай його пташки щоранку будять; нехай йому листя цілоденно і вночі шумить — великій славі його заздрячи своїм шумом, шумом рясномільйонним. Мільйони Кіндрата будуть пам'ятать! А що торкається оцих (шаблею в руці показав на голубії трупи), що торкається павів і буржуазії, світової наволочі — клянімося, товариші, ось зараз тут над останками героя, що ми їм (голос його ще вище задзвенів, очі гнівом налилися), — ми цього їм ніколи не забудемо. Усі: клянемося тобі, Кіндрате! Ми помстимося за тебе! Бити шляхту ніколи не забудемо! (І почали копати яму).

А Орлик сердито заржав, ще й тупнув копитом у землю. І за один раз — ямку вибив у ній — да таку глибоченьку, темну, провальну, що й сам із Котовським набік похилився.

А Котовський хотів було сказати йому: не балуйсь! — та так і не сказав нічого. Він все ще тримав у відставленій руці гостру шаблю свою. І густо-чорне стікало з неї на землю, на листя, на зливки золота по краплі капало ...

МОЇМ ВИБОРЦЯМ

В юрті я сидів на килимі в гостях
у столітнього акина у Джамбула,
коли раптом увійшла новоприбула
рада гостя з телеграмою в руках: —
з неба птах! —
Україна й тут про тебе не забула!

Всі присутні, що жували беш - бармак,
зупинилися: а що там? хочем знати!
Кандидатом висувають в депутати?
Срібна радість! любе щастя! добрий знак!
І юнак
переклав Джамбулу — той почав співати.

Ой, домбра моя, Джамбулова домбра!
Ти вітай поета приграванням мірним,
осипай його зерном пісень добірним,
щоб ніяк він не сушив свого пера, —
для добра
хай народів слугою буде вірним.
Ой, домбра моя — душевні дві струни!
пам'ятаєш нашу долю незавидну?
А тепер свою ми владу маєм рідну,

і щасливі ж любі дочки і сини,—
ти дзвени
славу Сталіну — високу та побідну!

Тут устав я і Джамбулу відповів:
Розуме одстояний і многолітній!
Ти — пшениці колос, я ж мов колос житній.
Нас один і той же дощик покropив: —
лийся, спів,
про закон чудесний Сталінський новітній!

Ну прощай, Джамбул! і степ, і тя, горо!
Ви прощайте, любі друзі побратими!
Та вже ж моє серце під горами тими,
де Тарасова могила, де Дніпро.
Там добро
колосками визріває золотими...

І до вас я повернутись поспішив.—
Ось я весь стою! як єсть тут перед нами!
Зразу й радості не вимовиш словами!
В дні врожайнії, напередодні жнив,
в нас один мотив —
Сталінові слава! — в місті й над полями!

Вам подяка — за довір'я і за честь.
Обіцяю бути вірним я слугою.
Україна стала іншою, другою!
Хай дає мені наказа — я готовий! єсть!
Буду я робити —
під рукою Сталіна під дорогою.

ЗА СТАЛІНА ПОДАМ СВІЙ ГОЛОС

Як веселка многоцвітна угорі,
що стоїть у небі гордою дугою,—
так ясною над всім світом, дорогою
височить Країна Рад у цій порі:
на зорі
виноградною обтяжена вагою ...

Як веселкові кольори, що цвітуть,
вигравають поодиночі і всі разом,—
так піднесені нечуванним екстазом
одинадцять в нас республік он ідуть —
виграють
і домброю, і бандурою, і сазом.

О, країно, вічно - юна, молода,—
над тобою ж зорі, місячко і сонце!
По - новому вже прядеш ти волоконце:
в нас багатство — хліб, і вугіль і руда ...
Від охочого труда
усміхається в нас кожне віконце.

О, країно, в крилах маючих знамен,—
у тобі ж краса таїться невимовна!
В ногу йде сім'я народів багатомовна;
росіянин, українець і вірмен,
кожен у труді благословен,—
тож тому й сама ти пишна, повнокровна.

Ти в червонощокій зрілості своїй
Конституцією Сталінською сяєш!
До Верховної ти Ради посилаєш
щонайкращих, славних на землі твоїй
молодій,—
і підводишся, ростеш і виростаєш.

Ясне сонце усміхається садам.
Хто ж те сонце? Це улюблений і рідний
Сталін, батько всіх народів! В час побідний,
як тепло настало людям і плодам,—
я йому віддам
голос мій охочий, виборчий, погідний.

Ясне сонце мовить мову золоту.
Я в душі своїй ту мову кріпко ставлю!
Сил своїх в житті ж не збавлю, не забавлю:
як співець — у щасті, радості, в цвіту —
розцвіту,
сонце наше любе піснею прославлю!

Я прославлю тії рівні права,
що в історії ж уперше появились.

Глянь: на Заході до купи хмари збились,—
там над людом кривда, мертва, нежива.
А у нас — доба нова
і співці прийшли, й герої народились!

5 - VI - 38

ПОЯСНЕННЯ ДО ТЕКСТУ

Стор. 22. С ю р р е а л і с т и — творці, що тікають від реального життя і хочуть стати нібито над реальністю; як саму навву своєї школи, так і принцип „надреалістичної“ імпровізації вони запозичили в Аполлінера.

Стор. 23. А п о л л і н е р — один із представників лівого мистецтва Франції цілком безпринципний у своїх політичних поглядах. Вплив його позначився і на найновішій французькій поезії, особливо на сюрреалістах.

Стор. 24. В і л ь ж ю і ф — у наслідок упертої боротьби паризького робітництва на виборах Париж має зараз так звані червоні сектори міського самоврядування. Один із них — сектор Вільжюіф, в якому мером був письменник-комуніст Вайян Кутюр'є. У Вільжюіф збудовано зразкову школу ім. Карла Маркса.

Стор. 27. П р о в і д е н ц і я (з латинської) — провидіння. Теорією провиденціалізму князі, пани й духівництво католицьке всі історичні події пояснили проводом божим і цим та подібними брехнями намагалися удержати в своїх руках народ, маси.

Стор. 44. Д а в и д Г у р а м і ш в і л і — другий великий грузинський поет після Шота Руставелі. Жив у XVIII ст., при чім 16 років свого життя творчого провів на Україні, в Миргороді.

Всі слова грузинські, що подаво у вірші нашою транскрипцією, окремо не перекладаємо, бо вони вже точно перекладені в самих куплетах вірша — в кожному окремій випадку, буквально тут же поруч.

Стор. 56. А прочитав тоді М. Коцюбинський саме оцеї ось вірш: „Розкажи, розкажи мені, поле: чого рідко ростуть колосочки?“

Стор. 58. З е л о — з церковно-слов'янської, означає: дуже, надто, багато.

Стор. 64. „Г е к т о р“— прізвище одного з учнів семінарії. „Гектор“ особливо велику, навіть, сказати б, керуючу роль відігравав у всіх бунтах семінарських, що були теж пов'язані з бунтами і по інших семінаріях за право без іспитів вступати до університету; за послаблення утисків у семінарії; за поширення фундаментальної бібліотеки, із якої тоді ж саме повилучали були книги М. Горького; за скасування правила приходящим семінаристам з'являтися на вранішню молитву і т. ін.

Стор. 107. Вірш „Моїм виборцям“ прочитано автором на мітингу в Каневі перед своїми виборцями 11 червня 1938 р.

Стор. 107. Б е ш - б а р м а к — казахська національна страва.

З М І С Т

Чуття єдиної родини	5
Воля непреложна	7
Пісня про Котовського	11
Пісня про Джона Болла	14
Джміль і метелик	16
Іспанія	18
Конгрес оборони культури	22
Київ	26
Зелен - зóлот	29
На олімпіаду хорів	31
Фелікс Дзержинський	33
Символ сили нашої	35
Пісня молодості	39
Перше в історії	42
Давид Гурамішвілі читає Григорію Сковороді „Витязя в тигровій шкурі“ .	44
Горький	47
Перше знайомство	49
На „суботах“ М. Коцюбинського . . .	55
Як ми писали листа М. Коцюбинському .	58
В Хараксі	66
Кінець феодала	67
Повіднок Котовського з білополяком .	87
Моїм виборцям	108
За Сталіна подам свій голос	110

Редактор
А. Р о з і н
Художник
О. Р у б а н
Техкерівник
А. Г о л о с о в к е р
Коректор
В. В о р о н і н а

Ціна 3 крб. Оправа 1 крб.

Друкарня ім. М. В. Фрунзе. Харків,
пров. Фрунзе, 6. Уповноважений Го-
ловліту 4054. Зам. 789. Тираж 12.000,
3⁵/₈ друк. арк.

Видання 955. Пап. ф. 62 х 94. 1¹³/₁₆ пап.
арк. В 1 пап. арк. 38000 літ. Здано в
роботу 11-IX-38 р. Підписано до друку
2-X-38 р.

ЦНА 4 805.

ЦНА 4 805.

ЦНА 4 805.